

Algirdo imperija

Lietuvos didysis kunigaikštis Algirdas per dvidešimt penkerių metų laikotarpi Lietuvos teritoriją padvigubino¹⁰¹⁵. Demografas Kazys Pakštas apskaičiavo šitos ekspansijos statistiką¹⁰¹⁶ ir pavaizdavo Lietuvos valstybės dydį Gedimino ir Algirdo mirimo metais:

Metai	Km ²	Gyventojų	Lietuvių	Lietuvių %
1341 m.	350 000	700 000	370 000	53
1377 m.	700 000	1 400 000	420 000	30

Joks kitas Lietuvos valdovas, įskaitant ir Vytautą Didįjį, nebuvo tiek teritorijos nukariavęs ar palenkęs Lietuvos valdžiai. Ldk Gediminas buvo užėmęs 150 000 kvadratinų kilometrų teritorijos, o Vytautas užkariavo 230 000 km². Algirdo milžiniška ekspansija Rytų Europos erdvėje paliudija jo karvedžio bei diplomato gabumus. Tikrai nuostabus yra faktas, kad Algirdas sugebėjo išplėsti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos ribas rimtų varžovų akivaizdoje. Juk jo amžininkai buvo taip pat gabūs valstybininkai ir karžygiai. Kęstučiui nebuvo lengva atlaikyti kryžiuočių ir kalavijuočių puolimus, ypač tada, kada ordino didžiuoju magistru buvo Vinrichas fon Kniprode, kuris ordino istorijoje laikomas pačiu žymiausiu magistru. Algirdo varžovais buvo taip pat Lenkijos žymiausias karalius Kazimieras III, pramintas Didžiuoju, ir Vengrijos Liudvikas I Didysis. Šalia jų prieš Algirdą išsirikiavo ir apsukrusis Maskvos didysis kunigaikštis Dimitras Doniškis su metropolitu Aleksijumi. Aukso ordos chanai (kaip Uzbekas ir Džanibekas) taip pat buvo pavojingi.

Algirdo imperija siekė 700 000 kvadratinų kilometrų. Jo valdžią priėmė daugiau kaip milijonas valdinių. Rytuose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos siena ėjo palei Desną, Velikije Lukus, Osečeną, Rževą, Fominskoje (Fomin Go-

* 1015 Apie Algirdo ekspansiją yra daug žinių Jablonowskio studijos pirmame skirsnyje (*Erstes Kapitel. Die territoriale Entwicklung des Grossfürstentums Litauen*). Horst Jablonowski, *Westrussland zwischen Wilna und Moskau*, Leidenas, 1961; „Lietuvos Didžioji Kunigaikštija greičiausia išaugo prie Algirdo“, *Очерки истории СССР*, гл. ред. Б. Д. Греков, Москва, 1953, т. 3, ч. 2: Период феодализма XIV–XV в.в., с. 206.

1016 K. Pakštas, „Lietuvos valstybės plotai ir sienos“, *Lietuvių enciklopedija*, Boston, 1968, t. 15, p. 463.

rodoką ties Zubcovu), Berezujų, Chlepenį, Kozlovą ir Viazmą. Kartais šitie pakraščiai būdavo prarandami ir vėl lietuvių atgaunami. Viršutinės Okos baseine visa eilė kunigaikštijėlių priklausė Algirdui arba buvo jo įtakoje (pvz., Kaluga, Lipica, Kozelskas, Mcenskas, Novosilis).

Algirdo valdomą teritoriją galima surūšiuoti į tris kategorijas: 1) plotai, paveldėti iš Gedimino, 2) Algirdo užkariauti plotai, 3) plotai Algirdo įtakoje ar globoje.

Pilnesnis imperijos vaizdas^[206] pateiktas lentelėje¹⁰¹⁷:

Sritis	Metai, kada atiteko lietuviams	Valdovas	Santykis su Ldk Algirdu
1. Polockas	Paveldėtas	Andrius	sūnus
2. Vitebskas	1320	Algirdas	–
3. Voluinė	1323	Liubartas	brolis
4. Pskovas	1342–1348	Andrius	sūnus
5. Iziaslavlis	1345	Jaunutis	brolis
6. Suzdalė–Gorodecas–Berežecas–Jurjevas	apie 1345	Borisas	žentas
7. Žemutinis Naugardas	apie 1345–1350	Borisas Konstantinovičius	žentas
8. Novosilis	apie 1345–1350	Ivanas	žentas
9. Serpuchovas	apie 1345	Vladimiras	žentas
10. Karačevas–Zvenigorodas	apie 1345	Svatoslavas	žentas
11. Naugardas	1348	Karigaila	sūnus (įtakoje)
12. Tverė	1350–1375	Mykolas Aleksandrovičius	svainis (įtakoje)
13. Kijevas	1363	Vladimiras	sūnus

* 1017 Algirdas Budreckis, „Lietuviškoji ekspansija – Algirdo užkariavimai“, *Karys*, 1969 kovas, nr. 3, p. 77. Taip pat žr.: Jan Natanson-Leski, *Rozwój terytorialny Polski*, Warszawa, 1964, p. 95–96.

Tomo Baranausko komentaras

[206] Lentelėje yra nemažai netikslumų. Kai kurios datos netikslios (streetipinės ar ne srities atitekimo Lietuvai, o paminėjimo, kaip nurodyto kunigaikščio valdos, metai), netikslūs ir priklausomybės Lietuvai tipo įvardijimai (ne visur, kur reikia, pažymėta „įtakoje“). Taip pat pažymėtina, kad Naugardas niekada nepriklausė Karigailai, Rostovas – Liubartui, o Černigovas – Kaributui.

Sritis	Metai, kada atiteko lietuviams	Valdovas	Santykis su Ldk Algirdu
14. Podolė	1363	Aleksandras, Jurgis ir Konstantinas Karijotaičiai	brolėnai
15. Rostovas		Liubartas	brolis
16. Čartoryskas	1366	Konstantinas	sūnus
17. Rytų Vladimiras	1366	Liubartas	brolis
18. Belzas–Chelmas	1366	Jurgis Narimantaitis	brolėnas
10. Kobrynė	1366	Teodoras	sūnus
20. Ratnas–Kopylius	1366	Teodoras	sūnus
21. Smolenskas	1367–1375	Sviatoslavas	vasalas
22. Černigovas	1368	Kaributas	sūnus
23. Brianskas	1368	Dimitras	sūnus
24. Lietuvos Brasta	1366	Kęstutis	brolis
25. Mstislavlis	1368	Karigaila	sūnus
26. Naugardas-Severskis	1368	Kaributas	sūnus
27. Kaluga	apie 1368–1372	–	įtakoje
28. Lipica	apie 1368–1372	–	įtakoje
29. Kozelskas	apie 1368–1372	–	įtakoje
30. Mcenskas	apie 1368–1372	–	įtakoje
31. Kozlovas	apie 1360	–	įtakoje
32. Viazma	apie 1360	–	įtakoje
33. Rževa	1368–72	–	įtakoje
34. Osečenas	apie 1360	–	įtakoje
35. Fomin Gorodokas	apie 1368–72	–	įtakoje
36. Drohičinas	1366	Kęstutis	brolis

Jau buvo paminėta, kad vyresnieji Algirdo sūnūs užėmė Briansko ir Černigovo sostus. Pietuose Algirdas užėmė Kijevo ir Podolės plotus. Lietuvos sienos susiliejo su Juodosios jūros stepėmis. Amžininkai tą niekieno sritį pavadino „solitudines inter tataros et rutenos“.

Šalia tų valdų, kurias Algirdas pats valdė ar pavedė sūnums, būta ir svarbių sričių (kaip Pskovas, Didysis Naugardas ir Tverė)^[207], kurios buvo gana sava-

Tomo Baranausko komentaras

[207] Algirdas ar jo sūnūs nevaldė Didžiojo Naugardo ir Tverės.

rankiškos. Tų sričių santykiai su Lietuva nebuvo pastovūs. Jų priklausomybė didžiajam Lietuvos kunigaikščiui ar savarankiškumas priklausė nuo bendros politinės padėties. Tos sritys bendradarbiavo su Algirdu prieš bendrą priešą. Tačiau imant dėmesin Algirdo karinę persvarą, toms sritims buvo neišvengiama Lietuvos globa ar įtaka. Beveik visa Užvolgė kai kada būdavo Algirdo įtakoje.

Algirdo imperija buvo pagrįsta federaline santvarka¹⁰¹⁸. Anot lenkų istoriko Papee, Algirdo valstybę buvo galima surūšiuoti į tris kategorijas:

- 1) Tikrąją Lietuvą su Ldk valdomis,
- 2) autonomines provincijas – Žemaitiją, Polocką, Vitebską, Smolenską, Voluinę, Kijevą ir Podolę (Braclavą),
- 3) smulkias arba tarnybines kunigaikštijėles (*мелкие* arba *служилые князья*) – Černigove, Desnoje ir Okoje¹⁰¹⁹.

Tikroji Lietuva (*Lithuania Propria*) susidarė iš Aukštaitijos, Sūduvos ir Jotvos iki Naugarduko bei Lietuvos Brastos. Šios žemės buvo valdomos didžiojo kunigaikščio. Lietuva buvo gausi pilimis. 1377 m. laiške Frančeskui Kararai (Čarara) rašė Vengrijos ir Lenkijos karalius Liudvikas I Didysis, kad Algirdas „turi labai daug nepaprastai stiprių pilių“¹⁰²⁰. Tad galima teigti, kad vyriausia valdžia buvo kietoje diplomato ir kario Algirdo rankose, kad „visur pasireiškė tinkama rimtis, koordinuota tvarka“¹⁰²¹.

Žemaitija, nors etnografiškai nesiskyrė nuo Aukštaitijos, buvo savarankiška vakarinės Lietuvos sritis. Autonominės provincijos, kurios dar buvo vadinos didžiojo kunigaikščio sritimis, nepriklausė prie Tikrosios Lietuvos, bet buvo Ldk valdomos. Tos žemės ar pašaukė lietuvius viešpatauti, ar gera valia pasidavė lietuviams. Jos turėjo ir praeitį, ir tradicijas. Polockas, Vitebskas ir Smolenskas sudarė stiprią visuomenės organizaciją¹⁰²². Pavyzdžiui, spėjama, kad dar galėjo būti „rada“, arba taryba, Polocke Vainiaus laikais, o Algirdo laikais vos 30 metų amžiaus Andrius Algirdaitis jau valdė Polocką kaip viešpats¹⁰²³. Polocko žemė ir pilys buvo Algirdo pavestos Andriui¹⁰²⁴.

* 1018 Fryderyk Papee, *Polska i Litwa na przelomie wieków średnich*, Kraków, 1904, t. 1, s. 28.

1019 *Ten pat*, p. 29.

1020 *Miesięcznik heraldyczny*, t. 14, nr. 7–8, Warszawa, 1935, p. 102.

1021 Jonas Karys, *Senovės Lietuvos pinigai*, Bridgeport, 1959, p. 113.

1022 Augustinas Janulaitis, *Lietuvos visuomenės ir teisės istorija*, Tilžė, 1920, p. 7.

1023 В. И. Пичета, „Литовско-Русское государство“, *Русская история в очерках и статьях*, под ред. М. В. Довнар-Запольского, Москва, 1910, т. 2, с. 215.

1024 *Ten pat*, p. 258.

Ldk Algirdo imperija

Lietuviškos ir slaviškos sritys dalyvavo didžiojo kunigaikščio titule. Jau 1323 m. savo laiške Gediminui rygiečiai Lietuvos valdovą titulavo: „domino Gedemynde [...] lethwinorum ruthenorumque regi“. Ir vėl 1326 m. į Gediminą kreipėsi šitaip: „quidam nomine Lesse, nuncius [...] domini Gedeminni, lethwinorum et multorum ruthenorum regis“¹⁰²⁵. Oficialiai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos titulas (*Magnus Ducatus Lithuaniae*) buvo užfiksuotas tik Vytauto laikais. Lietuvos slavų politika buvo pagrįsta esama padėtimi – *status quo*. Algirdas nepažeidė rusinų tradicijų (*старина*)¹⁰²⁶.

Algirdo valstybė neturėjo aiškių nacionalinių bruožų. Rusų ir ukrainiečių kunigaikščiai pripažino lietuvių (t. y. Gediminaičių) suverenitetą. Bet jie tvarkėsi pagal senovės įstatymus ir papročius. Įdomu, kad patys rusinų kunigaikščiai save vadino lietuviais ir rusais (*литовско-русские*)¹⁰²⁷.

Šis etnografinis dvilypumas – lietuviškumas bei slaviškumas – davė M. K. Liubavskui šiek tiek pagrindo drąsiai pareikšti, kad „pati valstybė net iš pradžių nebuvo paprastai lietuvių, o lietuvių-rusų valstybė“¹⁰²⁸. Lietuviškai rusiško valstybingumo tezei paremti Liubavskis įrodinėjo, kad Vilniaus ir Trakų kunigaikštijoje (t. y. Tikrojoje Lietuvoje) į Lietuvos valstybinę kalbą įsiskverbė dau-

* 1025 *Gedimino laišakai*, parengė V. Pašuta ir I. Štal, Vilnius, 1966, p. 59, 175.

1026 Nežiūrėdamas savo polinkių į didžiarusiškumą Antonovičius apibūdino lietuvių–rusinų santykius Algirdo imperijoje: „В том же году (1377) скончался этот великий князь литовский, широко раздвинувший пределы своего государства: от Балтийского до Черного моря – в одну сторону; от Угры, Оки и истоков Сейма до Западного Буга – в другую. На этом обширном пространстве, среди многочисленных земель, заселенных разными ветвями русского народа, едва стал замечен небольшой угол государства, занятый населением, принадлежавшим к литовскому племени, составивший некогда то первоначальное ядро, около которого собрались постепенно все южные и западные русские земли. Русская народность преобладала со времени княжения Ольгерда и в численном, и в территориальном отношении, и по своей культурной выработке должна была бесспорно занять господствующее место в государстве, которое продолжало называться Великим княжеством Литовским, но на деле стало с конца XIV столетия во всех отношениях Великим княжеством Западно-Русским.“ Владимир Б. Антонович, *Монографии по истории Западной и Юго-Западной России*, Киев, 1885, т. 1, с. 132.

1027 В. И. Пичета, „Литовско-Русское государство“, *Русская история в очерках и статьях*, под ред. М. В. Довнар-Запольского, Москва, 1910, т. 2, с. 346.

1028 „...с самого зарождения своего оно было не просто Литовским, а Литовско-Русским государством“, Матвей Любавский, *Очерк истории литовско-русского государства до Люблинской унии включительно*, Москва, 1910, с. 15.

gelis rusiškų terminų, pvz.: *городничие* – miesto viršininkai, *тивун* – tijūnas, *конюший* – arklidininkas, apibūdinant urėdus¹⁰²⁹.

Tiesa, Algirdo laikais pačioje Lietuvoje atsirado rusų kultūros ir kalbos įtaka. Tačiau Lietuvoje veikė dar vokiečių ir lenkų katalikų vienuoliai, Hanzos ir Rygos pirkliai. Reiškia, buvo ir vakarietiškos įtakos. Ldk Algirdas turėjo santykius su Vakarų kraštais – su Anglija, Vokietijos imperatoriumi Karoliu VI ir Lenkijos Kazimieru.

Algirdo erdvi imperija buvo retai apgyvendinta. Šiaurės dalis buvo miškinga ir pelkinga. Pietinė dalis buvo tuščios stepės. Tankiausiai gyvenama sritis buvo tikroji Lietuva. Pravoslavija neįleido gilių šaknų į pagonišką Lietuvą. Su pravoslavėju tie kunigaikščiai ir karžygiai, kurie apsigyveno slavų srityse.

Gyventojų retumas (po 2 kiekviename kvadratiname kilometre) turbūt padėjo Lietuvai išvengti juodojo maro, kuris 1349 m. siautė Europoje ir kryžiuočių ordino žemėse. 1346 m. juodasis maras atsirado Chorzeme iš Kinijos ir Indijos. Tais pat metais jis atslinko į Krymą. Po to perėjo į Vakarų Europą. Prekybos laivai marą atgabeno į Pabaltijį. Hanzos pirkliai jį išnešiojo į Naugardą, ir iš ten maras pasiekė Maskvą 1353 metais.¹⁰³⁰ Juodasis maras 1353 m. nukirto Maskvos valdovą Simaną ir metropolitą Teognostą¹⁰³¹. Maras eliminavo du svarbius Algirdo Rytų politikos varžovus. Jis palietė Smolenską ir Brianską, bet Tikroji Lietuva nebuvo paliesta.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos gerovei klestėti reikėjo išplėsti prekybą ir statydinti miestus. Algirdo užkariavimai buvo naujų mokesčių, išpirkimų ir maitų šaltiniai¹⁰³². Bet to neužteko imperijos ūkiniam klestėjimui. Be rinkos nei amatininkystė, nei prekyba negalėjo išsivystyti. Stigo traktatų, pastovių sausumos kelių, bet buvo puikių vandenkelių: Nemunas, Dauguva, Dniepras, Dniestras ir Volga.

Nors Algirdas valdė ar įtaigavo Pskovą, Naugardą, Polocką, Smolenską ir Kijevą (didžiausius tų laikų Rusijos prekybos miestus), vidinė prekyba nelabai greitai išsiplėtė. Mat, Rusijos ir Lietuvos žemės ūkio ir miško gaminiai buvo panašūs. Nebuvo poreikio ir pasiūlos santykio. Tiek rusinai, tiek lietuviai vertėsi medžiokle, kailininkyste, bitininkyste ir javų kultūromis. Pasitaikydavo baisių sausrų,

* 1029 *Ten pat*, p. 41.

1030 George Vernadsky, *The Mongols and Russia*, New Haven, 1948, p. 205.

1031 *Ten pat*, p. 207.

1032 Jonė Deveikė, „The Lithuanian Diarchies“, *The Slavonic and East European Review*, 1950, t. 37, nr. 71, p. 397.

pavyzdžiui, 1365 m.¹⁰³³, kurių pasėkoje daug žmonių mirdavo badu. Prekybai išvystyti reikėjo praskinti kelius į Hanzos rinką Pabaltijyje ir į Bizantijos bei Artimųjų Rytų rinkas pietuose. Kurį laiką Kijevo prekyba su Juodosios jūros sritimis buvo kliudoma totorių. Tarpais lietuviai iš totorių pirko Azijos ginklus ir kardus.

Šiaurėje vokiška Hanza dominavo Pabaltijo prekyboje. Hanzos prekymiesčiai buvo Didysis Naugardas ir Pskovas. Bet tos respublikos ne visuomet buvo palankios lietuvių prekybai. Hanza taip pat buvo išplėtusi prekybą šiuo vandenkeliu: Ryga, Daugpilis, Polockas, Vitebskas ir Smolenskas. Hanzos pirkliai buvo suinteresuoti gabenti miško medžiagą, pelenus, degutą, dervą, vašką, vėliau ir javus iš Dauguvos aukštupio.

Nors kalavijuočiai buvo lietuvių amžini priešai, Livonijos vyskupas ir Ryga buvo palankūs lietuviams. Ryga rūpinosi betarpiškai užmegzti ryšius su Lietuva, kuri turėjo neišsenkamus kiekius tokių žaliavų kaip vaškas, kailiai ir įvairūs miško ir medžio produktai. Lietuva valdė Polocko ir Vitebsko kontorą prie Dauguvos. Taip pat Nemuno sritis tiesiog santykiavo su Ryga, Kuršo ir Latgalos miestais¹⁰³⁴. Nežiūrint karų prekyba nuo Gedimino laikų palengva vis plėtėsi tarp lietuvių ir rygiečių. Jau Algirdo laikais Trakuose ir Vilniuje atsirado Rygos pirklių kolonijos.

Algirdas išplėtė Gedimino suteiktas lengvatas pirkliams bei amatininkams. Vilniečius atleido nuo muitų. Jis atsikvietė daugiau svetimtaučių pirklių, daugiausia vokiečių. Naugardas, Pskovas, Ryga ir net Maskva siuntė savo pirklius į Vilnių. Algirdas ypačiai rėmė saviškius vilniečius: visoje valstybėje jiems nereikėjo mokėti jokio mokesčio.

Vertėtų truputį stabtelėti ir apibūdinti tų laikų Vilnių, Lietuvos sostinę. Į vienodą lietuvių gyventojų tarpą Gediminas Vilniuje įterpė daug įvairių svetimšalių, kurie noriai jo globojami Vilniuje pasilikdavo. Jau Algirdo laikais čia buvo vokiečių, armėnų, graikų, lenkų, totorių, Maskvos, Tverės, Pskovo ir Naugardo pirklių^[208]. Miestas jau formavosi apylinkėmis. Kitataučių kvartalai buvo daug tirščiau apgyvendinti, negu pačių lietuvių. Rudninkų ir Medininkų vartų sritys buvo užstatytos mediniais namais, sandėliais, krautuvėmis ir užieigomis. Čia buvo gyviausia miesto dalis. Vokiečių ir Stiklių gatvių aikštėj buvo didžioji Vilniaus rinka. Šiaurinė rinkos dalis, kur buvo parduodamos vien įvairiausios

* 1033 „Летописный сборник, именуемый Патриаршею или Никоновскою летописью“, ПСРЛ, С.-Петербург, 1897, т. 11, с. 6.

1034 Zenonas Ivinskis, „Rygos prekyba“, *Lietuvių enciklopedija*, Boston, 1961, t. 25.

Tomo Baranausko komentaras

[208] Algirdo laikais Vilniuje tikrai gyveno lietuviai, rusėnai ir vokiečiai, galbūt – ir lenkai.

Ldk Algirdo valstybinis antspaudas kirilicos raidėmis

Dux de Tracken – Ldk Kęstutio didysis antspaudas

iš apylinkės gausių Lietuvos ežerų ir upių atgabentos žuvis, vadinosi žuvinis kampas. Netoli Medininkų vartų stovėjo plačiai Rytų ir Vakarų Europoje žinomi Vilniaus pirklių rūmai. 1366 m. lietuviai, susivaidiję su pirkliais, kurių tarpe gan daug buvo svetimšalių, sudegino tuos rūmus. Ir tik 1375 m. Ldk Algirdas vėl leido pirkliams pasistatyti naujus^[209]. Atskiros pirklių grupės turėjo atskirus savo rūmus: Naugardo pirklių, žydų pirklių ir taip toliau¹⁰³⁵.

Algirdo laikais atsirado ir savi pinigai. Vidaus prekyba dar vis kentėjo dėl vienodų pinigų trūkumo. Sidabrinės lietuvių kapos ir slavų grivnos ir rubliai, liedinti daugiausia privačiai, tarpusavyje nesiderino. Gandai, kad Maskva ruošiasi išleisti savo pinigą, privertė Algirdą imtis priemonių nukalti savą monetą. Algirdo monetos pasirodė 1360 metais. Algirdo ir Kęstučio pinigai buvo sidabriniai. Algirdo monetos vardinėje pusėje kirilicos raidėmis padėtas įrašas „Печать“, Kęstučio – gotiško stiliaus raidė „K“ stiebų vartuose¹⁰³⁶. Algirdas nukaldino monetas su savotiškais pravoslavų kryžiais^[210]. Aišku, šios monetos buvo skiriamos rusinų sritims, nes Kęstutis spaudė lietuvišką antspaudą ant savo monetų.

Natūraliausias prekybos kelias Lietuvai būtų buvęs Nemuno vandenkelis. Tačiau jis buvo kryžiuočių uždarytas. Nuo Klaipėdos ligi Kauno palei Nemuną nuolat vyko kruvinos kovos tarp lietuvių ir kryžiuočių. Šito vandenkelio užblokavimas neigiamai atsiliepė užupinių sričių klestėjimui. Žemaitija negalėjo medžiagiškai išsivystyti. Jau 1343 m. kunigaikštis Kęstutis buvo pasirašęs pirmą prekybos sutartį su Anglija. Palangos uostelis buvo numatytas kaip prekių įvežimo ir išvežimo punktas^[211]. Tačiau prekyba Palangoje niekuomet neišsivystė. Kryžiuočių ir kalavijuočių kariniai daliniai per dažnai užimdavo Palangos apylinkes.

* 1035 Smulčiau tai pavaizduota: K. Binkis, P. Tarulis, *Vilnius 1323–1923*, Kaunas, 1923, p. 14–15.
1036 Jonas Karys, *Senovės lietuvių pinigai*, p. 114.

Tomo Baranausko komentarai

- [209] Tokių įvykių nebuvo. Greičiausiai čia yra iškraipytas pasakojimas apie Vilniaus pranciškono vienuolyno sunaikinimą Algirdo laikais.
- [210] Šių tipų monetos datuojamos: su dvigubu kryžiumi – Jogailos, su užrašu „Печать“ ir su Gediminaičių stulpais („stiebų vartais“) – Vytauto laikais (V. Ruzas, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monetos Lietuvos banko Pinigų muziejuje: katalogas*, Vilnius, 2015, p. 22, 82, 98–99, 102–103). Tačiau pastaruoju metu identifikuotos monetos su keturpėsiu liūtu vienoje pusėje ir Algirdo vardu («ОЛКГИРД») – kitoje (P. A. Беспалов, „Находка в Одоевском районе Тульской области и монеты великого князя литовского Ольгерда“, *Исторический блог Романа Беспалова*, 30.06.2013, <<http://gostunsky.blogspot.com/2013/06/blog-post.html>>). Taip pat žinomos Dmitrijaus Algirdaičio Brianske apie 1372–1379 m. kaldintos monetos (V. Ruzas, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monetos...*, p. 115–116).
- [211] Dėl tariamos sutarties su Anglija žr. [22] komentarą. Joks Palangos uostas XIV a. nežinomas.

Algirdo laikais prekyba su Lenkija buvo nutraukta dėl Voluinės karo. 1355 m. Kniprode bandė apsukrų politinį žygį prieš lenkus. Mat, lenkų karalius Kazimieras 1354 m. mėgino padaryti Krokuvą rytų prekių sandėliu. Šitas žingsnis labai kenkė Silezijai ir Prūsijai. Dėl to Karolis IV įsakė visoms Bohemijos karūnos šalims užkirsti kelią per Lenkiją. Buvo taip pat kryžiuočių derėtasi su lietuviais dėl susisiekiimo laisvės. Atrodo, kad derybos išgąsdino lenkų pirklius. 1355 m. lapkričio 20 d. Vroclavo miestas pranešė tam pačiam imperatoriui Karoliui IV, kad Prūsijos ir Lietuvos susitarimu praskintas prekybos kelias be muito į Rusiją¹⁰³⁷. Pirkliams nebereikėjo važiuoti per Lenkiją. Silezijos pirkliai prekiaavo su Lietuva per Naugardą. Jie įsigijo lietuviškų kailių (sabalo ir mėlynosios lapės)¹⁰³⁸.

Tačiau iš tos sutarties nebuvo Lietuvai praktiškos naudos. Tai buvo tik manevras lenkams sudoroti. Kazimieras apskundė popiežiui Kniprode, kad jis elgiasi prieš Bažnyčios draudimą su pagonimis daryti sutartis, kad lenkams daug žalos daro perkeldamas prekybos kelius į Rusiją. Pagaliau po ilgų vaidų buvo leista tam tikram laikui Prūsijai ir Silezijai prekiauti su Rusija per Lenkiją. 1355 m. prekybos sutartis su Lietuva liko neįgyvendinta.

Lietuvos viešpatavimas rusinų, gudų ir rusų žemėse nebuvo giliai įleidęs šaknų. Lietuvių ekspansija į rytus ir į pietus tarnavo Algirdo dinastijos interesams. Lietuviai niekuomet gausiai nekolonizavo slavų teritorijos, nors kai kada Algirdas įkurdindavo lietuvių karių įgulas rusinų miestuose. Retais atvejais lietuvių bajorų šeimos persikeldavo į rusinų žemes (į Smolensko ir Vitebsko sritis). Lietuvių tolerancija ir vietinių tradicijų respektavimas padėjo jiems valdyti rusinus. Bet šis grynai mechaniškas žemių rinkimas turėjo ir silpnybių, nes, atsiradus nepalankioms aplinkybėms, daugelis kunigaikštijėlių galėjo lengvai atsipalaiduoti nuo lietuvių valdžios¹⁰³⁹. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos erdvūs plotai nesudarė sąlygų lietuviams apgyvendinti bent dalies teritorijos. Ant ra vertus, lietuvių–slavų santykis Algirdo valstybėje buvo 1:3. Algirdas buvo žymus karvedys ir apjungė daug žemių, tačiau jo imperija amžiaus pabaigoje dar nebuvo konsoliduota. Reikėjo laukti Vytauto įsiviešpatavimo, kad toji didžioji kunigaikštija karais, diplomatija bei administracijos persitvarkymu būtų sutvirtinta ir paversta galinga valstybe.

* 1037 Seniausias Lietuvos metrikos aktas yra Algirdo sutartis su ordinu. Algirdo dvare, be valstybės tarybos, dar turėjo būti antspaudininkas-kancleris.

1038 Heinrich Wendt, „Schlesien und der Orient“, *Darstellungen und Quellen zur Schlesischen Geschichte*, Breslau, 1916, t. 21, p. 7.

1039 Apie rusinų bajorų nepastovumą ir neištikimybę Lietuvai žr.: Oswald Backus, *Motives of West Russian nobles in deserting Lithuania for Moscow, 1377–1514*, Lawrence, Kansas, 1957.